

Larsagården

Byggnadsminnesutredning

LÄNSSTYRELSEN
HALLANDS LÄN

Titel: Larsagården Byggnadsmminnesutredning
Författare: Robertsson Frida
Rapportnummer: 2026:03
ISSN: 1101-1084
Diarienummer: 1059-2026-4
432-4443-2023
Utgivningsår: 2026
Omslagsbild: Larsagården från sydost 2025

Förord

Larsagården är en fyrlängad gård bestående av högloftsstuga, hallandslänga och tillhörande uthusbyggnader, gårdens byggnader har uppförts vid olika tidpunkter från mitten av 1700-talet fram till sent 1800-tal. Ursprungligen stod byggnaderna i Lustorp, strax utanför Köinge men 1958 flyttades gårdsanläggningen till Katrineberg folkhögskola. Larsagården fungerar idag som hembygdsmuseum och samlingslokal

Frågan av byggnadsminnesförklaring av Larsagården väcktes maj 2023 av Hembygdsrörelsen Halland.

Byggnadsminne är den starkaste skyddsformen för kulturhistoriskt värdefulla miljöer enligt svensk lagstiftning och regleras i Kulturmiljölagen 3 kap. (1988:950). Följande byggnadsminnesutredning är genomförd för att belysa Larsagårdens kulturhistoriska värden och utgör underlag till beslut i frågan om byggnadsminnesförklaring.

Halmstad, oktober 2025

Frida Robertsson
Bebyggelseantikvarie

Innehåll

Förord.....	3
Inledning	5
Administrativa uppgifter.....	5
Områdesbeskrivning.....	6
Tidigare värdering och skydd	7
Historik.....	8
Hembygdsrörelsens friluftsmuseum.....	15
Byggnadsbeskrivning.....	16
Högloftsstugan.....	16
Hallandslängan	18
Uthusen	22
Kulturhistorisk värdering	24
Sammanfattning.....	26
Källor.....	27
Tryckta källor.....	27
Elektroniska källor	27
Arkivhandlingar.....	27

Inledning

Administrativa uppgifter

Larsagården är en fyrlängad gård bestående av högloftsstuga, hallandslånga och tillhörande uthusbyggnader. Ursprungligen stod byggnaderna i Lustorp, strax utanför Köinge men 1958 flyttades gårdsanläggningen till Katrinebergs folkhögskoleområde, strax sydväst om Vessigebro. Larsagården fungerar idag som hembygdsmuseum och samlingslokal

Fråga om byggnadsminnesförklaring inkom till Länsstyrelsen 17 maj 2023 och väcktes av Hembygdsrörelsen i Halland via en skrivelse undertecknad av Bo Westman, Hembygdsrådet i Halland, Ulla Rickardsson, Ätradalens hembygds-krets, Lars Hillertz, Ätradalens hembygds-krets samt Hans Ternér, Vessige-Alfshögs hembygdsförening.

Larsagården ligger på fastigheten Falkenberg Dalsgård 1:36 i Falkenbergs Kommun, adressen är Dalsgård Larsagården 101. Larsagården ägs av Region Halland.

1. Larsagården ligger idag strax sydväst om Vessigebro i Falkenbergs kommun, markerat med svart pil. Röd pil visar var gården låg fram till 1958, i Lustorp strax nordväst om Köinge.

Områdesbeskrivning

Larsagården är belägen i Alfshögs socken, Falkenberg kommun, strax sydväst om orten Vessigebro i utkanten av skolområdet tillhörande Katrinebergs folkhögskola. Landskapet karaktäriseras av mötet mellan halländsk jordbruksbygd och skogsbygd där brukad mark bryts av upp av lövskogsbeklädda åsar. Larsagårdens fyra byggnaderna är placerade med mangårdsbyggnaderna i söder och ekonomibyggnaderna i vinkel åt norr, vilket skapar en fyrlängad gårdsanläggning. Gården är uppförd på helt flack mark och omgärdas åt norr och väster av bilvägar, medan södra och östra fasaderna vänder sig mot folkhögskolans bebyggelse. I norr finns en grusparkering från vilken besökare leds mot gårdskomplexets gemensamma inkörsport och vidare in på den gräsbeklädda innergården. Larsagården omsluts av en tät krans av buskar och träd, vilket delvis avskärmar mot omgivningen och tydligt avgränsar mot både väg och övriga skolområdet. Det kringliggande skolområdets byggnader karaktäriseras av skolverksamhetens utveckling över tid och här finns representanter för varierade arkitekturstilar; allt från huvudbyggnaden uppförd i början av 1900-talet, elevhem från mitten av 1900-talet, lärarbostäder från 1970-talet till byggnader tillkomna sedan 1990-talet och framåt.

2. Blåmarkerat område visar fastigheten Dalsgård 1:36, vilken omfattar Katrinebergs Folkhögskolas skolområde. Svart ring markerar Larsagårdens placering i utkanten av tomten i direkt närhet till väg 700

3. Larsagårdens fyra byggnadskroppar. Grön färg markerar hallandslängan, tillsammans med blå markering bildas västra gården. Gul färg markerar högloftsstugan som tillsammans med rödmarkerat uthus bildar östra gården.

Tidigare värdering och skydd

Larsagården är placerad inom riksintresseområde för kulturmiljövård Ätradalen Nr 19, ett långsträckt område där fokus ligger på dalgångsbygdens sammanhållna odlingslandskap, uråldriga kommunikationsnät, mångfald av fornlämningar och sockencentra.

I Kulturmiljöprogram för Falkenbergs Kommun 2012 ingår Larsagården i utpekade kulturmiljöområde Alfshög-Katrineberg. Här beskrivs att Larsagården tillsammans med Alfshögs kyrka och Vattsgård skapar en innehållsrik och sammansatt kulturmiljö. Området berättar om flera viktiga skeenden i den halländska samhälls- och landskapshistorien.

Larsagården är upptagen i den länstäckande Hallandsinventeringen år 2006 och klassificerades då till klass A. Vid inventeringen graderades bebyggelse i tre klasser A-B-C. Klass A innebär en byggnad med mycket högt kulturhistoriskt värde, mycket välbevarad exteriör och dessutom ofta även välbevarad interiör. En byggnad med klass A bedöms besitta en kombination av höga byggnads-, arkitektur- och samhällshistoriska värden och upplevelsevärden.

4. Höglöftsstugans norra fasad vänd in mot gården. Bild hämtad från Hallandsinventeringen 2006. Höglöftsstugans torvtak och hallandslängans enkupiga tegel som skymtar till höger har sedan dess bytts ut mot material av mer modern karaktär.

Historik

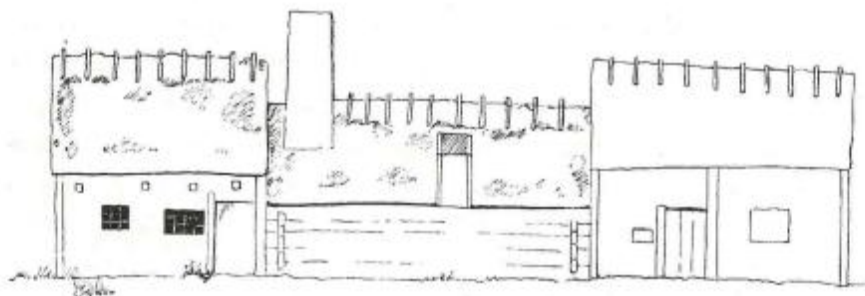

5. Karta från 1751 som visar Larsagården på sin ursprungliga plats i Lustorp. Byggnaderna är markerade med rött. ©Lantmäteriet historiska kartor.

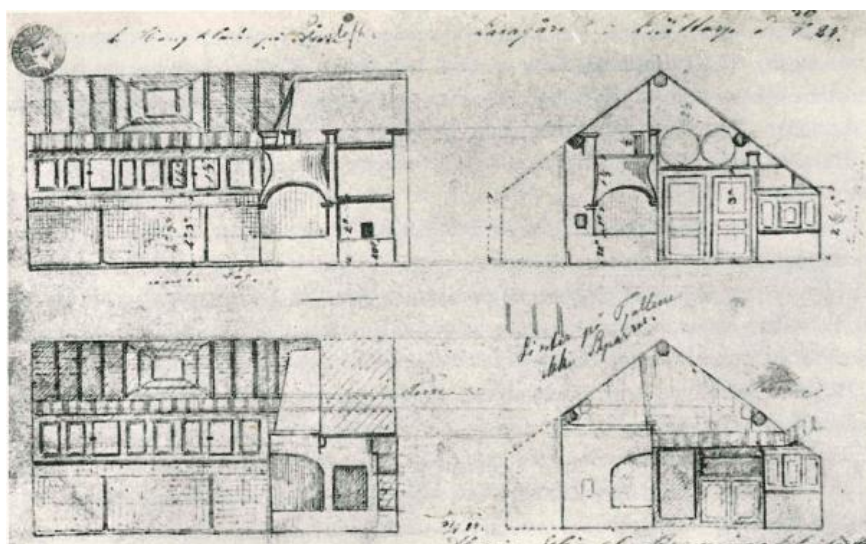
Under det tidiga 1700-talet präglades den halländska jordbruket starkt av de många stridigheter som tidigare drabbat området i dess roll som gränsbygd. När krig orsakat att hus och åkrar brändes fanns inte mycket möjlighet till utveckling av jordbruket. Men vid mitten av 1700-talet och fram till slutet av 1800-talet förändrades förutsättningarna och därmed också jordbruket. Nya redskap och tekniker gjorde det möjligt med nyodling vilket innebar större avkastning för bönderna. De var inte bara längre självförsörjande utan kunde nu också sälja det som blev över och fick därmed en starkare ekonomi. Gårdarna växte och så även befolkningen.

Det var någon gång vid denna tid, kring mitten av 1700-talet, som två bondefamiljer flyttade ut från Lustorps by i Köinge socken och på utmarken strax söderut uppförde var sina högloftsstugor på en gemensam tomt. I jordeboken från 1750 går gården under namnet Lars Bengtsgården Lustorp nr 1, något som med tiden ändras till Larsagården enligt senare kyrkböcker. Böndernas högloftsstugor kompletterades med uthusbyggnader, vilka placerades i vinkel spegelvänt mot varandra och på så sätt skapades en skyddad kvadratisk innergård. Den trygga fyrlängade innergårdens rum skyddade från väder och vind, djur och främmande människor samt höll småbarn och husdjur skyddade från faror. Att skapa detta trygga rum var därför viktigt, om en bonde själv inte hade möjligheten kunde han samarbeta med en granne, precis vad som verkar ha skett på Larsagården. Den fyrlängade gården var den vanligaste gårdstypen i Halland under 1700-talet och ända fram till dess att förekomsten av allt större jordbruksmaskiner krävde en mer öppen gårdsbild. Tätt kopplad till gårdsutformningen var högloftsstugan som fram till mitten av 1800-talet var den vanligaste bostadstypen i Halland. Karaktäristiskt för en högloftsstuga är att bostaden

består av tre huskroppar där den mittersta delen består av en låg ryggåsstuga vilken inte har innertak eller loft utan är öppen tillnock. Mot ryggåsstugans gavlar byggdes två högre förvaringsbodar, häbbren. Från utsidan skapar detta en karakteristisk siluett som visar på en tydlig funktionsuppdelning av mangårdsbyggnaden utrymmen. Ryggåsstugan som var det enda uppvärmda utrymmet uppfördes oftast i knuttimring medan de ouppvärmade häbbarna byggdes i virkesbesparande skiftesverksteknik. Det var i den uppvärmda stugan som gårdens folk bodde, sov, lagade och åt mat samt arbetade i skenet från elden. I sådan tradition och miljö levde Larsagårdens familjer vid denna tid.

6. Mejborgs skiss över östra högloftsstugans fasad 1884. Bild hämtad från Hallandsgårdar av A. Sandklef.

7. Mejborgs skiss över interiören i östra och västra gårdens stugor 1884. Här ses hur spiskuporna utformats olika. Bild hämtad från Hallandsgårdar av A. Sandklef.

År 1884 besökte den danske kulturhistorikern Reinhold Mejborg Larsagården för att studera byggnaderna och han utförde samtidigt ett antal teckningar både över fasader och planlösningarna på bostadshuset. Utifrån dessa teckningar framträder en bild av hur högloftsstugorna på Larsagården kan ha sett ut under det sena 1800-talet. Enligt Mejborgs uppgifter ska ryggåsstugorna då haft olika typer av spiskupor, den östra har på teckningarna en uppsvängd kupa på samma sätt som den som finns på platsen idag. Medan den västra stugan haft en mer rak mellanhalländsk typ av kåpa. Enligt fasadritningar av den östra högloftsstugan ska taken varit stråttäckta.

Kort tid efter att Mejborg studerat Larsagården beslutade bondefamiljen i den västra gården att bygga sig ett nytt hus. Den gamla tredelade högloftsstugan revs och på dess

plats uppfördes i stället en mer tidsenlig byggnad, en långloftstuga, även kallad hallandslänga. Det nya bostadshuset fick samma utvändiga takhöjd över hela byggnaden och därmed en enhetligt tak- och fasadutformning. Det förändrade byggnadsskicket med övergång från högloftsstuga till långloftsstuga var en följd av hallandsböndernas förbättrade ekonomi och livsvillkor under 1800-talet, något som skett parallellt med den agrara revolutionen. Karaktäristiskt för långloftsstugan är två tattsittande fönster i stugan vilket även kan ses på Larsagården. När den nya moderna långloftsstugan var färdigbyggd, stod så på Larsagården, sida vid sida, två byggnader vilka representerade två århundrandes tidstypiska halländska byggnadsskick.

Det förekommer olika uppgifter om vilka fasadmaterial som användes när Larsagårdens långloftsstuga uppfördes men det ursprungliga takmaterialet kan ha varit halm, vilket senare ersatts med spåntäckning men det finns också uppgifter om att det nya bostadshuset ska ha fått tegeltak. I det nya huset installerades även kakelugnar, i storstugan innebar det att den öppna spisen ersattes. I samband med nybyggnationen av den västra bostadshuset genomgick även den östra gårdens högloftsstuga en modernisering men inte alls lika omfattande. Här nöjde sig ägarna med att brädfodra fasaderna och måla dem med rödfärg.

8. Larsagårdens planlösning uppmätt av Albert Sandklef före flytten från Lustorp. På sin nya plats på Katrinebergs Folkhögskola placerades byggnaderna på samma sätt i förhållande till väderstrecken. Bild hämtad från Hallandsgårdar av A. Sandklef.

9. Bostadshusen södra fasader 1936 och 2025. Den äldre bilden visar att taket vid denna tid på ryggåsstugan (till höger) var stråttäckt medan hallandslängan (till vänster) hade ett spåntak. I östra häbbret fanns vid tiden för bilden en dörr och ryggåsstugans timmervägg har en generalskarv.

Bild: ©Hallands Kulturhistoriska museum. Fotograf A. Sandklef. 1936. digitaltmuseum.se

Larsagården drevs fortsatt av två olika familjer fram till början av 1900-talet då gården övergick i en enda familjs ägo. I samband med ägarbytet utfördes en del moderniseringar av den gamla högloftsstugan. Häbbrenas innertak höjdes och större fönster sattes in för att efterlikna de fönster som redan fanns i den västra gården. Mangårdsbyggnaderna liksom ekonomibygnaderna beboddes och brukades fram till 1939 då ägarna flyttade från Larsagården till en nybyggd gårdsanläggning några 100 m längre bort.

1940 köptes Larsagården av Hallands hembygdsförbund för att säkerställa bevarande och med avsikt att använda byggnaderna som vandrarhem i samarbete med Svenska Turistföreningen. I samband med detta ska större renoveringar ha genomförts för att anpassa byggnaderna till sitt nya syfte. Vandrarhemsverksamheten blev dock inte framgångsrik, det beskrivs att Larsagården låg för avsides för att kunna locka turister och därför avbröt hembygdsförbundet efter 4 år uthyrningsverksamheten. Larsagårdens byggnader lämnades därefter lite åt sitt öde och förföll då det var ont om pengar till underhåll.

1953 ägnade folklivsforskare och kulturhistoriker Albert Sandklef Larsagården ett kapitel i sin bok *Hallandsgårdar, Larsagården i Lustorp – stilblandningens gård*. Där lyfter han Larsagården som ett värdefullt exempel både på olika byggnadsstilar och tekniker men även intressant ur det hänseende att byggnaderna bär drag av både nordhalländska och mellanhalländska byggtraditioner.

Att gårdens byggnader besatt ett kulturhistoriskt värde och var av betydelse gjorde att en flytt av hela gårdskomplexet började diskuteras. Att Gustav VI Adolf på sin eriksgata 8 juni 1954 inbjöds att besöka Larsagården visar inte minst att byggnaderna var värdefulla och speciella för bygden. Tanken var att en flytt skulle tillgängliggöra den speciella gården för fler besökare och om den placerades på Katrinebergs skolområde skulle husen även kunna tjäna i undervisningssyfte. Den person som beskrivs ha arbetat mest aktivt för denna placering är riksdagsmannen Anders Pettersson på Dahl i Alfshög tillsammans med Katrinebergs rektor Thorsten Åberg. Flytten och den nya placeringen var dock inte en fråga som lätt kunde lösas, åsikter fanns om att det bästa vore att låta byggnaderna stå kvar på sin ursprungsplats och dessutom fanns farhågor om att Larsagården skulle påverka upplevelsen av Katrinebergs skolmiljö på ett negativt sätt. Efter utredningar och insamlande av pengar kunde dock ett beslut tas och 1957 godkände Hallands Hembygdsförbund att Larsagården flyttades till Katrinebergs folkhögskolas område. Överlåtelsen skedde under förutsättning att Hallands landsting, som bedrev skolverksamheten tog över ägandet och underhållsansvaret för byggnaderna. Det fanns också ett önskemål från hembygdsförbundet att Larsagården skulle omfattas av lagen om skydd för kulturhistoriskt märkliga byggnader, den lag som senare ersatts av Kulturmiljölagen. Så kom dock aldrig att ske.

Våren 1958 började nedplockning av byggnaderna på Larsagården i Lustorp och lite mer än ett år senare, 8 juni 1959, kunde återinvigning ske på Larsagårdens nya plats, Katrinebergs Folkhögskola i Alfshögs socken. Prins Bertil, hertig av Halland, närvarade och höll tal vid invigningen. Då byggnaderna varit i ett dåligt skick innan flytten behövdes upprustningar och förbättringar göras på den nya platsen, virke från äldre byggnader i närheten användes för detta och dessutom avlägsnades vissa sentida

tillägg i samband med flytten. På invigningen lyste gårdens fasader av rödfärg och samtida tidningsartiklar beskriver hur den gamla gården återuppstått och fått ett nytt liv. På den nya platsen genomgick Larsagården också ytterligare moderniseringar; elektricitet, centralvärme och vatten installerades. I Långloftsstugans östra del inreddes en lägenhet som vaktmästarbostad och de västra rummen gjordes om till samlingslokaler. 1972 gjordes dessa rum om ytterligare en gång för att bättre passa verksamheten.

10. Halmtäckning av ett av uthustaken i samband med flytten av Larsagården 1958. Bild tillhör ©Hallands konstmuseum, fotograf Arne Modén. digitaltmuseum.se

För att hylla riksdagsmannen Anders Pettersson för hans insatser kring Larsagårdens flytt och bevarande, målades ett porträtt som sattes upp i den nyinredda samlingsalen. Porträttet hänger än idag kvar på samma plats. I hans dödsruna i GT 1965 nämns Larsagården som en av hans stora prestationer i livet.

I en artikel, nästan samtida med flytten, publicerad i hembygdsförbundets skrift Bygd och natur 1961 framträder ytterligare tecken på vilken bedrift flytten av Larsagården ansågs vara. *"Den gamla Larsagården från Köinge har flyttats till Katrinebergs folkhögskola vid Vessigebro, där den nu står som ett monument över gammal halländsk bondekultur samtidigt som den blivit en samlingsplats för turister, studiefolk och hembygdsvänner."* Trots alla problem med ekonomi, placering och restaurering beskrivs *"de gamla byggnaderna i sitt nya skick inge glädje och stolthet i halländska hjärtan"*.

Efter flytten har Larsagården fungerat som ett hembygdsmuseum och som plats för midsommarfiranden och olika sammankomster. Under 1970-talet kunde midsommarfirandet locka så mycket som 1000 personer. Larsagården har tjänstgjort som bakgrundsmiljö till teatrar och filminspelning, på gården har besökare kunnat uppleva traditionella hantverk och lära sig om livet på en halländsk gammal bondgård. Gården har fram till nyligen ingått som ett besöksmål i Ekomuseum Halland. I början av 2020-talet genomgick Larsagårdens västra bostadshus, långloftsstugan, en större renovering då tak och fönster byttes ut. 2023 meddelade Region Halland att planer fanns på att stycka av Larsagården från fastigheten Dalsgård 1:36 och sälja byggnaderna på privata marknaden.

11. Exempel på Larsagårdens senare funktion som mötesplats. Till vänster annons från GT 20 juni 1983 och till höger bild från artikel i tidningen Arbetet 19 juni 1970 som berättar om kommande midsommarfirande på Larsagården med uppvisning av Årstads folkdanslag.

Hembygdsrörelsens friluftsmuseum

Den svenska hembygdsrörelsens rötter har sitt ursprung i en reaktion mot det sena 1800-talets industrialisering, urbanisering och stora omvandling av det traditionellt agrara samhället. En betydande mängd människor lämnade sin hembygd för arbete och liv i städer i en omfattning som aldrig tidigare hade skett samtidigt som nationalromantiska och historieromantiserande strömningar genomsyrade Europa. I denna tidsanda uppstod ett intresse att samla in, dokumentera och bevara resterna av det agrara samhälle som upplevdes vara på väg att försvinna. När Skansen grundades 1891 som ett friluftsmuseum i syfte att samla allmogekulturen kom platsen att bli en förebild för mängder av svenska hembygdsvänner. Liknande miljöer men i mindre skala skapades runt om i landet av hembygdsföreningar, ofta genom att byggnader skänktes eller räddas från förfall och rivning. Fenomenet lade grunden till det stora antal hembygdsgårdar med flyttade byggnader som fortfarande förvaltas runt om i Sverige.

Grundandet av de lokala hembygdsgårdarna hade från början även ett pedagogiskt syfte. De konstruerade miljöerna med räddade byggnader och föremål skulle agera samlingspunkt för människor, där de skulle kunna studera och uppleva hembygdens historia. Många gånger var lokala lärare viktiga delar av hembygdsvården. I takt med att samhället i stor demokratiserade skedde även förändringar i hembygdsrörelserna, från att ha startat bland historieintresserade människor i överklassen övergick verksamheten till att bli en folkrörelse. I Halland kom hembygdsrörelsen att bli en av de starkaste folkrörelserna och fortfarande fungerar hembygdsgårdarna som mötesplatser och museer över lokala minnen.

12. Interiör högloftsstugan 2025. Byggnaden fungerar idag som hembygdsmuseum. Till vänster spiskomplex med uppsvängd kåpa, liknande Mejboms teckning 1884, se bild 7. Till höger vy från östra häbbret mot ryggåsstugan.

Byggnadsbeskrivning

13. Höfloftsstugan norra fasader 2025. In mot gården är fasaderna slutna och ryggåsstugan delvis dold bakom växtlighet.

Höfloftsstugan

Höfloftsstugan med anor från 1700-talet är uppförd på mycket låg naturstensgrund och består av tre sammanbyggda huskroppar, den lägre ryggåsstugan i mitten och ett något högre häbbre vid varje gavel. Byggnadernas låga och kompakta volymer skapar en karaktäristisk oregelbundenhet vilken även förstärks av de olika fasadmaterialet. De två häbbrena är uppförda i skiftesverkskonstruktion och klädda med rödfärgad lockpanel medan ryggåsstugan fasad består av den omålad timmerstommen. Det västra häbbret har en tvådelad svart bräddörr in mot gården och vita fönster av modern typ med aluminiumprofil, löstagbara spröjs samt isolerglas. Det östra häbbret har försetts med vitmålade fönstren tillverkade i trä, vilka har två lufter, kopplade bågar och fasta spröjs. En brunmålad bräddörr möjliggör passage från söder. Höfloftsstugan sadeltak är försedda med torv vilket förstärker känslan av tyngd. Taket har lagts om på senare år, moderna material och metoder så som gummimatta, nät och hängrännekrokar i målad svart plåt syns tydligt. På takfallen in mot gården har meterhögt sly fått fäste. Vid byggnadernas knutar fungerar kedjor som takavvattning. Byggnaden har en hög putsat skorsten och vitmålade breda vindskivor.

Höfloftsstugan fungerar i dagsläget som museum vilket nås från innergården via västra häbbrets bräddörr. Interiören består av omålade träväggar och obehandlade plankgolv. Ryggåsstugan enda dagsljuskälla är det södra takfallets fönster vilket består av en glasskiva i en metallram. Kring den öppna spisen med uppsvängd kåpa vid stugans västra gavel utgörs golvet av flata naturstenshällar. I rummen visas samlade bruksföremål som berättar om livet på landsbygden i gångna tider.

14. Nästan samma vy 2025 och 1958. Nedre bilden ett fotografi som enligt text på baksidan är taget 1958 dagen innan Larsagården togs ner och flytten påbörjades till Katrineberg. Fotot hänger idag på väggen i Larsagårdens samlingssal. Larsagårdens byggnader hade innan flytten stråtak och fasaderna grånade.

15. Hallandslängans södra fasad, byggnadens karaktär präglas nu av de moderna materialval som tillkommit under tidigt 2020-tal. Den vita dörren leder till en lägenhet i byggnadens högra del, som direkt efter flytten fungerade som vaktmästarbostad. Numera används den som övernattningslägenhet för skolans personal.

Hallandslängan

Hallandslängan är en långsträckt envåningsbyggnad med sadeltak, vid östra gaveln finns en lägre tillbyggnad som ursprungligen fungerat som förstuga och separat kammare. Den lägre byggnadens gavel är byggd direkt mot högloftsstugans västra häbbre och här leder tre naturstenshällar upp till en enkel rödfärgad bräddörr. Den långsmala byggnadskroppen står på en låg naturstensgrund. Byggnaden har genomgått en renovering 2021 vilken är tydligt framträdande. Fasaderna är klädda med bred lockpanel i regelbundna dimensioner, vilka rödfärgats. Hallandslängan har moderna vita tvåluftsfönster med aluminiumprofil, löstagbara spröjs och isolerglas. Fönsteromfattningarna består dels av vitmålade sågade brädor utan profil, dels av vitmålade partier längs fönstrens långsidor. Sadeltaket har nyligen belagts med röda enkupiga takpannor med modern profil, vilket ger ett regelbundet och maskintillverkat intryck. Byggnaden kröns av smäckra putsade skorstenar. Skorstensomfattningarna är utförda i röd plåt. I samband med byte av takmaterial har även takavvattningen bytts ut, hängrännor och stuprör har mjuka böjar och mörkgrå färg.

Mot innergården är hallandslängans huvudingång placerad. Dörrpartiet nås genom två stora naturstenshällar och utgörs av en grönmålad pardörr där varje dörrblad klätts med brädor bildande ett rombmönster. Pardörrarna kröns av ett vitmålat småspröjsat överljusfönster i samma bredd och där den mittersta rutan har formen av en romb. Entrépartiet omfattas av vitmålade oprofilerade brädor. Huvudentrén leder in till en liten förstuga med toaletterum till vänster. Till höger ligger den samlingssal som skapades i samband med Larsagårdens flytt till Katrineberg och interiören präglas starkt av denna renovering. Med fönster i tre väderstreck badar rummet i ljus. Taket

har synliga tvärgående omålade bjälkar på vilka ett grovsågat vitmålat brädtak vilar. Väggarna är klädda med stilimiterande tapeter, i rummet längst åt väst rombmönster i bruna toner och i östra rummet en storblommig grön tapet. Centralt placerat mellan de västra fönster hänger porträttet på riksdagsman Anders Pettersson på Dahl. Mot rummets östra vägg står en hantverkskakelugn med ljusgul glasyr med vackert varierande färgton. Kakelugnen är av en enklare rak modell med släta bladkakel, profilerad fotsims samt krön och krona med stiliserad bladdekoration i samma ljusgula nyans. Kakelugnen flankeras av två bruna spegeldörrar, dörren ledande till förstugan har dekormålningar i form av blomsterarrangemang samt enkel marmorimitation. Samtliga snickerier är omålade och försedda med en enkel avfasning som enda utsmyckning, ger ett grovt intryck.

På hallandslängans södra fasad leder en vitmålad dörr till en övernattningsbostad för skolans personal. Lägenheten omfattar Hallandslängans östra del samt den lägre förstugan/kammaren och innehåller 2 rum och kök samt toalett och duschrum. I köket finns ett äldre vitmålat brädtak och ljusgrön köksinredning, troligen från tiden då Larsagården flyttades till Katrineberg. Här finns också ett murat spiskomplex med bakugnslucka i järn. Övriga rum har spänntak och väggar klädda med ljus papperstapet. Hela bostaden har golv belagda med en ljus träimiterande plastmatta. I rummet längst åt öst finns en hantverkskakelugn med släta kakelblad, stänkglasyr i bruna toner, profilerad fotsims och mittsims samt avslutande fris och krona utsmyckad med stiliserad dekor. Kakelugnen har en grund nisch i övre partiet, vilken är vitmålad.

16. Hallandslängans norra fasad med karaktäristiskt dubbla fönster i stugan till höger. Längst till vänster den lite lägre tillbyggnaden som innehållit separat förstuga och kammare. Idag ingår utrymmet i övernattningslägenheten och nås enbart från insidan. Takavvattningen har modern karaktär.

17. I Hallandslängan finns två kakelugnar av hantverkstyp.

18. Interiören i hallandslängan präglas av den renovering som utfördes i samband med flytten 1958. Mellan fönstren i samlingsalen hänger ett porträtt på riksdagsman Anders Pettersson som arbetade hårt för att Larsagården skulle flyttas till Katrineberg. Till höger spiskomplexet i övernattningslägenheten.

19. Detaljbilder på Larsagårdens varierande fasader. Hallandslängans grönmalade pardörr med rombmöster i både dörrblad och överljusfönster. Ryggåsstugans bara timmer med olika färgskiftningar samt den moderna torvtaks konstruktionen. Nedre bilderna visar förekomsten av varierande bredd och virke i uthusens skiftesverkskonstruktion.

20. Uthusens långsträckta norra fasader mot grusparkeringen. Den överbyggda inkörsporten leder in till den gräsklädda omslutna innergården.

Uthusen

Uthusen är uppförda som två L-formade längor på låg löst sammansatt naturstensgrund och har väggar i skiftesverk med stor variation både på bredd mellan de stående stolparna och mellan skiftesplankornas dimensioner och karaktär. Byggnadernas gavelspetsar är klädda med stående lockpanel. Fasaderna är rödfärgade och byggnaderna har stråtak, vilka kröns av band av ryggningsträn. Mitt för bostadshusen finns åt norr en bredare stenlagd överbyggd inkörspport med två svarta slagportar. Naturstenshällar ligger längs uthusens fasader mot innergården. Svarta portar av varierande storlek leder in till de olika funktionsuppdelade utrymmena och ett fåtal små vitmålade ej öppningsbara fönster är utplacerade över fasaderna. I mötet mellan ekonomibyggnaderna och mangårdshusens östra och västra gavel finns svarta slagportar i rödfärgade höga plank, vilket kopplar samman ekonomibyggnaderna och bostadshusen.

Den bevarade inredningen i Larsagårdens fähus visar hur djurhållningen utvecklades under 1800-talet. I det östra fähusets stod korna bundna mot ytterväggen medan den västra gårdens fähus har en för tiden mer modern inredning. Där har korna stått bundna med huvudet vänt mot mitten av utrymmet och med tillgång till fodertråg. Båda fähusen har mycket lågt i tak och det enda ljusinsläppet kommer från en liten enkel fönsterruta. Golven är stenlagda.

21. Fähusinredning västra gården där korna stått vända in mot rummets mittaxel. Till höger den stenlagda inkörporten.

22. Vy från öst. Häbbre och uthus sammankopplas av ett rött plank med svart port.

Kulturhistorisk värdering

Larsagården, en halländsk bondgård med rötter i en tid då både jordbruk och samhället i stort genomgick omfattande förändringar, utgör en god representant för en regional halländsk bebyggelsetradition. Gårdsbyggnadernas kulturhistoriska värden bärs upp av traditionella byggtekniker och material så som skiftesverk och stråtak. Tillsammans med den kringbyggda gården, de låga långsträckta byggnadsvolymer och högloftsstugans utmärkande profil gör det Larsagården till bärare av flera halländska karaktärsdrag.

Som en fyrårigad gård omfattande högloftsstuga, hallandslänga och uthus förmedlar Larsagården kunskap om hur jordbrukets och landsbygdens människor levde och arbetade från mitten av 1700-talet och långt fram på 1800-talet i den halländska gränsbygden mellan skogslandskap och slättlandskap. Larsagårdens bostadstyper från två olika tidsepoker skildrar hur bondebefolkningen under samma period fick bättre ekonomi och bostadsförhållanden samt en allt bättre livssituation i takt med den agrara revolutionens utbredning i Halland. Uthusens bevarade inredningar visar dessutom på hur djurhållning och djurens storlek förändrats i samband med utvecklingen. Att det på en och samma plats går att avläsa en samhällshistorisk och socialhistorisk utveckling, sida vid sida, utgör därmed en viktig del av Larsagården karaktär och bidrar till det kulturhistoriska värdet. Larsagården mer moderna historia och funktion är också representativ för det fenomen som växte fram under 1900-talet då hembygdsrörelser i hela landet flyttade allmogebebyggelse och skapade lokala hembygdsgränder i bevarande och pedagogiskt syfte.

Larsagårdens ursprungliga kontext har dock gått förlorad i och med flytten från Lustorp till Katrineberg 1958. Byggnaderna flyttades endast 1,5 mil och fortfarande befinner sig gårdskomplexet i ett liknande jordbrukslandskap men placeringen i utkanten av skolområdet påverkar upplevelsen av kontinuitet och kulturhistorisk helhet. Därtill kommer de många förändringar som Larsagården genomgått interiört och exteriört, både i samband med flytten 1958 och nyligen i början av 2020-talet. De för tiden moderna materialvalen och metoderna som använts vid förändringarna har lett till att både högloftsstugan men framför allt Hallandslängan fått en genomgående modern karaktär. Exempelvis försvåras förståelsen för hur livet historiskt sett sig i hallandslängan då dess interiör och planlösning domineras av de nya funktionerna byggnaden fick i samband med flytten. Förändringarna exteriört med fönster och takmaterial av modern massproducerad karaktär påverkar upplevelsen och förståelsen för de halländska karaktärsdragen och därmed kulturhistoriska värden på ett negativt sätt.

Länsstyrelsen kan enligt Kulturmiljölagens tredje kapitel inrätta ett byggnadsminne om byggnaden eller anläggningen har så höga kulturhistoriska värden att den kan betraktas som synnerligen kulturhistoriskt värdefullt ur ett regionalt och nationellt perspektiv. Vid nya byggnadsminnesförklaringar är det viktigt att ta hänsyn till de byggnadsminnen som redan finns vilket kan innebära att en byggnad eller en bebyggelsemiljö inte byggnadsminnesförklaras trots att den har höga kulturhistoriska värden.

Länsstyrelsen Hallands strategi för nya byggnadsminnen syftar till att på ett öppet och inkluderande sätt målmedvetet arbeta med en bred bevarandeambition vid urvalet av nya byggnadsminnen för att uppnå en så heltäckande bild av det halländska kulturarvet som möjligt. Strategin tydliggör även vilka byggnadskategorier som bör prioriteras vid framtida urval av byggnadsminnen. Det är också viktigt att det finns förutsättningar för ett långsiktigt bevarande, centralt blir då engagerade fastighetsägare och fastighetsförvaltare.

Bland de Halländska byggnadsminnena finns flera objekt vilka, liksom Larsagården representerar lantligt belägna gårdskomplex med rötter i 1700- och 1800-tal och som förmedlar halländsk bebyggelsekaraktär, regionala metoder och material. Exempel på sådana halländska byggnadsminnen är Bollaltebygget, Staffens, Långanskogen och Äskhult.

Sammantaget bedöms Larsagården besitta kulturhistoriskt värden men inte i den utsträckning att gården kan betraktas som synnerligen kulturhistoriskt värdefull ur ett regionalt och nationellt perspektiv. Larsagården tillhör inte heller de byggnadskategorier eller miljöer som bör prioriteras enligt Länsstyrelsens *Strategi för nya byggnadsminnen i Hallands Län*. Därtill får det anses att den typ av bebyggelse och berättelse som bygger upp Larsagårdens kulturhistoriska värde och karaktär till stor del redan finns representerade bland de halländska byggnadsminnena.

23. Höglöftsstugan och hallandslängans norra fasader, mot innergården 1958. Se bild 4 och 10 för jämförelse. Ryggåsstugan har här ett centralt placerat fönster och fasaden är brädfodrad. Något som togs bort i samband med flytten då det ansågs utgöra ett senare tillägg. Bild: ©Rian Museum, fotograf Erik Karlsson. digitalmuseum.se

Sammanfattning

Larsagården är en fyrlängad gård med ursprung från 1700/1800-talet bestående av högloftsstuga, hallandslänga och tillhörande uthusbyggnader. Ursprungligen stod byggnaderna i Lustorp, strax utanför Köinge men 1958 flyttades gårdsanläggningen till utkanten av Katrinebergs folkhögskoleområde utanför Vessigebro, Falkenbergs kommun.

Historien om Larsagården tar sin början i mitten av 1700-talet då två bondefamiljer uppförde var sina högloftsstugor på en gemensam tomt. Högloftsstugorna kompletterades med uthusbyggnader och på så sätt skapades en skyddad kvadratisk innergård. Både högloftsstuga och den kringbyggda gården var vid denna tid typiska för det halländska byggnadsskicket på landsbygden. Mot slutet av 1800-talet beslutade familjen som då bodde i den västra gården att bygga ett nytt boningshus, en hallandslänga uppfördes. På Larsagården representeras därmed regional halländsk bebyggelsestradition för så väl 1700-tal som 1800-tal. 1940 inköptes gården av Hallands hembygdsförbund och 1958 togs ägandeskapet över av Hallands Landsting i samband med att gårdsanläggningen flyttades till Katrinebergs Folkhögskola. Larsagården har sedan flytten fungerat som hembygdsmuseum och samlingslokal.

Samtliga byggnader på Larsagården är låga långsträckta envåningsbyggnader uppförda på låga naturstensgrunder runt en gräsbevuxen gård. Uthusen är uppförda i skiftesverksteknik och rödfärgade samt belagda med stråtak. Hallandslängan är klädd med rödfärgad panel, har vita fönster med aluminiumprofil och löstagbara spröjs samt ett sadeltak belagt med röda enkupiga takpannor med modern profil. Högloftsstugans häbbren har rödfärgad panel och vitmålade träfönster, ryggåsstugan har en synlig omålad timmerstomme. På högloftsstugan ligger ett torvtak utfört med moderna material och metoder.

Larsagården bedöms besitta kulturhistoriska värden vilka bärs upp av traditionella byggtekniker och material så som skiftesverk och stråtak. Tillsammans med den kringbyggda gården, de låga långsträckta byggnadsvolymer och högloftsstugans utmärkande profil gör det Larsagården till bärare av flera halländska karaktärsdrag. Det kulturhistoriska värdet består även i att Larsagården förmedlar kunskap om hur jordbrukets och landsbygdens människor levde och arbetade från mitten av 1700-talet och långt fram på 1800-talet. Att det på en och samma plats går att ta del av denna utveckling, utgör en viktig del av Larsagården karaktär. Central är också berättelsen om 1900-talsföreteelsen att flytta byggnader för att skapa friluftsmuseum och hembygdsgårdar. Flytten av Larsagården påverkar dock upplevelsen av kontinuitet och kulturhistorisk helhet. Därtill kommer de förändringarna som utförts med moderna metoder och material, vilket lett till att både högloftsstugan men framför allt Hallandslängan fått en genomgående modern karaktär och att värdefulla karaktärsdrag förvanskats.

Källor

Tryckta källor

Fogelquist, R. & Walli, B. (1973). *Larsagården Katrineberg, Presentation och historik*. Katrinebergs elevförbund.

Länsstyrelsen Halland. (2018). *Strategi för nya byggnadsminnen i Hallands län*.

Rolén, M., & Lindberg, G. (1991). *Återblickar, Samfundet för Hembygdsvård 75 år*. Bygd och Natur.

Sandklef, A. (1953). *Hallandsgårdar, Bebyggelse på gårdar och torp före 1900*. Nordiska museet.

Werne, F. (2017). *Böndernas bygge (2 uppl.)*. Arkitektur & Kultur.

Wiking-Faria, P. (Red.). (2022). *Hallands Historia, Gränsland genom tiderna*. Hallands Akademi.

Elektroniska källor

Falkenbergs Kommun. (2012). *Kulturmiljöprogram för Falkenbergs Kommun*.
<https://kommun.falkenberg.se/document/bygga-bo-och-miljo/bygglov/2844-kulturmiljoeprogram-foer-falkenbergs-kommun-1/file>

Génétay, C. & Lindberg, U. (2014). *Plattform kulturhistorisk värdering och urval, grundläggande förhållningssätt för arbete med att definiera, värdera, prioritera och utveckla kulturarvet*. Riksantikvarieämbetet. [Plattform Kulturhistorisk värdering och urval: Grundläggande förhållningssätt för att prioritera och utveckla kulturarvet: Rapport från Riksantikvarieämbetet](#)

Larsson, Alrik. (1961). *Larsagården, en gammal gård i ny gestalt*. I J. Nihléns (Red.), *Bygd och Natur*. (Nr 2., s. 72-76). Samfundet för hembygdsvård. [332d29cd-63bd-45fd-bb92-a4d85c9448bd.pdf](#)

Terner, H. (2023). *Larsagården en berättelse*. Vessige-Alfshögs hembygdsförening. [Larsagården-En berättelse 2023.rev1.docx](#)

Arkivhandlingar

Hallandsinventeringen 2006

Lantmäteriets historiska kartor.

Svenska Dagstidningar, Kungliga biblioteket.

LÄNSSTYRELSEN

HALLANDS LÄN

www.lansstyrelsen.se/halland